



Podsekretarz Stanu

BM-I.0520.189.2020

Pani

Elżbieta Witek

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

w odpowiedzi na interpelację Pana Jarosława Rzepy Posła na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 7 kwietnia 2020 r., nr 3886 w sprawie opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów, uprzejmie informuję.

Opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów funkcjonują od 1 stycznia 2016 r. zgodnie z przepisami ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów* (t.j. Dz. U. z 2018 r., poz. 708, ze zm.) - dalej „u.o.z.s.s.”. Dotychczasowe rodzinne ośrodki diagnostyczno - konsultacyjne, zgodnie z przepisem art. 25 ust. 1 u.o.z.s.s., stały się opiniodawczymi zespołami sądowych specjalistów - dalej zwane „zespołami”.

Zgodnie z przepisem art. 1 ust. 1 u.o.z.s.s. zadaniem zespołów jest sporządzanie, na zlecenie sądu lub prokuratora, opinii w sprawach rodzinnych i opiekuńczych oraz w sprawach nieletnich, na podstawie przeprowadzonych badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich. Dalsze zadania powierzone opiniodawczym zespołom sądowych specjalistów wynikają z przepisu art. 1 ust. 2 i 3 u.o.z.s.s., w myśl których zespoły na zlecenie sądu prowadzą także mediacje, przeprowadzają wywiady środowiskowe w sprawach nieletnich oraz prowadzą poradnictwo specjalistyczne dla małoletnich, nieletnich i ich rodzin. Nadto zespoły mogą współdziałać z placówkami wykonującymi orzeczenia sądu.

Specjaliści opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów (pedagodzy, psychologowie, lekarze) zatrudniani są zgodnie z wymaganiami art. 5 i 8 u.o.z.s.s. Wszyscy specjaliści posiadają kwalifikacje określone przepisami art. 8 ust. 3 - 5 u.o.z.s.s.

Specjalistów w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów w zakresie procedury badań i metodologii obowiązują przepisy zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 1 lutego

2016 r. w sprawie ustalenie standardów metodologii w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. z 2016 r., poz. 76, ze zm.). Badania prowadzone są w zespołach interdyscyplinarnych (psycholog/pedagog/psychiatra), a ich skład wyznacza kierownik z uwzględnieniem rodzaju i stopnia złożoności sprawy - zgodnie z regulacją pkt 3.1 lit. b cytowanego zarządzenia.

Badający mają prawo samodzielnie dobierać techniki badawcze, które uznają za adekwatne do rozwiązania konkretnych problemów diagnostycznych oraz do wieku i możliwości intelektualnych osób badanych. Podstawowymi metodami badawczymi są: analiza akt sprawy, wywiady z badanymi i obserwacja. Metody badawcze powinny spełniać standardy metodologiczne narzędzi badawczych, tj. posiadać następujące właściwości psychometryczne: trafność, rzetelność, obiektywność, standaryzację, normalizację i adaptację kulturową.

Odnosząc się do kwestii sposobu sporządzenia opinii informuję, że zgodnie z art. 4 ust. 2 u.o.z.s.s. Minister Sprawiedliwości nie może wkraczać w dziedzinę, w której specjaliści są niezależni.

Opinia opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów jest jednym z dowodów w sprawie i ostateczna jej ocena należy do sądu prowadzącego postępowanie w tej sprawie.

Odpowiadając na pytanie nr 1 interpelacji, dotyczące umiejscowienia opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów w systemie polskiego sądownictwa uprzejmie informuję, że podstawy prawne dające sądom możliwość lub obowiązek zwracania się do opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów, celem uzyskania specjalistycznych opinii, znalazły się w odpowiednich dla poszczególnych kategorii postępowań, przepisach prawa.

W zakresie postępowań w sprawach nieletnich rozpoznawanych przez sądy rodzinne podstawę do zasięgania opinii opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów stanowią przepisy ustawy o *postępowaniu w sprawach nieletnich* z dnia 26 października 1982 r. (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 969, ze zm.) - dalej „upn”. W myśl przepisu art. 25 § 1 upn, w razie potrzeby uzyskania kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego, wymagającej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej lub medycznej, oraz określenia właściwych kierunków oddziaływania na nieletniego, sąd rodzinny zwraca się o wydanie opinii do opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. Sąd może zwrócić się o wydanie opinii także do innej specjalistycznej placówki lub biegłego albo biegłych. Natomiast w myśl przepisu § 2 art. 25 upn, przed wydaniem orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, podmiocie leczniczym niebędącym przedsiębiorcą, domu pomocy społecznej albo zakładzie poprawczym sąd zwraca się o wydanie opinii, o której mowa w § 1.

Jak wynika z treści przywołanego powyżej przepisu, sąd jest obowiązany zwrócić się o wydanie opinii w razie potrzeby uzyskania kompleksowej diagnozy osobowości nieletniego, wymagającej wiedzy pedagogicznej, psychologicznej lub medycznej oraz określenia właściwych kierunków oddziaływania na nieletniego, jak również przed wydaniem orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w młodzieżowym ośrodku wychowawczym, podmiocie leczniczym niebędącym przedsiębiorcą, domu pomocy społecznej albo zakładzie poprawczym. Wskazać przy tym należy, iż w przypadku określonym w przepisie § 2 art. 25 upn podkreślona została obligatoryjność zwrócenia się przez sąd o wydanie opinii przez opiniodawczy zespół sądowych specjalistów przed wydaniem orzeczenia skutkującego, w istocie, pozbawieniem nieletniego wolności. Istota tej regulacji związana jest z koniecznością - w pierwszej kolejności zbadania, jaki wpływ na nieletniego może odnieść zastosowanie środków ograniczających jego wolność oraz czy taka forma oddziaływania na nieletniego jest bezwzględnie konieczna.

Odnosząc się do pozostałych kategorii postępowań sądowych w sprawach, w których sądy mają możliwość zwracania się do opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów o wydanie opinii specjalistycznych, jako podstawę prawną wskazać należy przepisy ustawy *Kodeks postępowania cywilnego* z dnia 17 listopada 1964 r. (tj. Dz. U. z 2019 r., poz. 1460, ze zm.) - dalej „kpc”. W myśl art. 290¹ kpc w sprawach rodzinnych i opiekuńczych sąd może zażądać opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów. Do opinii zespołu stosuje się odpowiednio przepisy o opinii instytutu naukowego lub naukowo - badawczego. Przepis niniejszy wprowadza ogólne uprawnienie sądu do żądania opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, przy czym ograniczono je do spraw rodzinnych i opiekuńczych takich, jak przykładowo: o powierzenie wykonywania, ograniczenie, zawieszenie, pozbawienie i przywrócenie władzy rodzicielskiej, ustalenie, ograniczenie albo zakazanie kontaktów z dzieckiem, rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka, co do których brak porozumienia pomiędzy rodzicami, o kontakty z dzieckiem. Analizując charakter opinii opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów w sprawach, o których mowa w przepisie art. 290¹ kpc wskazać należy, iż opinia taka z punktu widzenia przepisów o postępowaniu dowodowym stanowi odmianę dowodu z opinii biegłych, do której, z uwagi na jej kolegialność, stosuje się przepisy o opinii instytutu naukowego lub naukowo - badawczego. Świadczy o tym umiejscowienie wskazanego przepisu w strukturze *Kodeksu postępowania cywilnego* w oddziale 4. „Opinia biegłych”. Niewątpliwie wprowadzenie wskazanego przepisu ma charakter systematyzujący. Jego wprowadzenie do porządku prawnego nastąpiło pierwotnie ustawą *o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów* z dnia 5 sierpnia 2015 r., która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. Obecne brzmienie

przepisu art. 290¹ kpc wynika z ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 4 lipca 2019 r. (Dz. U. z 2019 r., poz.1469). Przepis art. 290¹ kpc w zdaniu drugim stanowi o odpowiednim stosowaniu do opinii opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów przepisów o opinii instytutu naukowego lub naukowo - badawczego. Stąd podobnie jak w przypadku opinii instytutu naukowego lub naukowo badawczego, w przypadku opinii opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów, sąd może zażądać od zespołu wyjaśnień bądź pisemnych, bądź ustnych przez wyznaczoną do tego osobę, może też zarządzić złożenie dodatkowej opinii przez ten sam lub inny zespół - stosownie do przepisu art. 290 § 1 kpc. Zgodnie ze stosowanymi odpowiednio do opinii opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów przepisami art. 290 § 2 kpc, w opinii zespołu należy wskazać osoby, które przeprowadziły badanie i wydały opinię. Nadto, w przypadku opiniujących zespołu stosuje się przepisy o wyłączeniu biegłego - art. 290 § 5 kpc.

Odnosząc się do pytania nr 2 zawartego w interpelacji informuję, że aktualnie w Polsce funkcjonuje 66 opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów. Według stanu na dzień 31 grudnia 2019 r. zespoły dysponowały 585,19 etatami specjalistycznymi, zaś wykorzystanych było - 525,00 etatów, pozostawało - 61,76 wakatów. W 2019 r. na potrzeby zespołów utworzono dodatkowo 30 etatów. Liczba zespołów i specjalistów jest wystarczająca i adekwatna do potrzeb, natomiast, jak wynika z zebranych danych, zwiększa się liczba wakatów specjalistycznych, co nie sprzyja sprawności i szybkości postępowania opiniodawczego, a w konsekwencji - postępowania sądowego. Przyczyną jest mało konkurencyjne wynagrodzenie specjalistów w stosunku do możliwości zarobkowania na wolnym rynku pracy oraz wobec złożoności i stopnia skomplikowania kierowanych do zespołów spraw.

W odniesieniu do pytania nr 3 interpelacji informuję, że stosownie do zapisu art. 4 ust. 1 pkt 1 u.o.z.s.s. Ministerstwo Sprawiedliwości sprawuje nadzór nad działalnością 66 zespołów w zakresie przestrzegania standardów metodologii opiniowania i procedury badań psychologicznych, pedagogicznych lub lekarskich, a także terminowości sporządzania opinii. Minister Sprawiedliwości sprawuje kontrolę nad terminowością sporządzania opinii w sprawach rodzinnych, opiekuńczych i nieletnich przez zespoły. Systematycznie - raz na kwartał przeprowadzana jest analiza terminowości realizacji zleceń sądowych, rozumianej jako czas liczony od dnia następującego po wpływie zlecenia do dnia sporządzenia opinii - stosownie do treści zapisu działu 2 pkt 21 załącznika do zarządzenia Ministra Sprawiedliwości

w sprawie ustalenia standardów opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów.

Ponadto w systemie kwartalnym dokonywana jest analiza czynności badawczych zespołów poprzez gromadzenie szczegółowych danych dotyczących pracy poszczególnych specjalistów zespołów w zakresie planowanych i wykonanych badań, zaś w systemie półrocznym (*na podstawie druków statystycznych MS-OZSS-25*) - zbiorcza analiza ilościowa i jakościowa zgromadzonych danych oraz przeprowadzane są kontrole i wizytacje poszczególnych zespołów.

Mając na uwadze dążenie do skrócenia terminowości realizacji zleceń sądowych, właśnie w aspekcie zapewnienia maksymalnej ochrony dobra dziecka poprzez zapobieganie przewlekłości postępowania sądowego Minister Sprawiedliwości w ramach ogólnych kierunków wewnętrznego nadzoru administracyjnego, o którym mowa w art. 37g § 1 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. *Prawo o ustroju sądów powszechnych* (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 365), zobowiązał do objęcia czynnościami nadzorczymi monitorowania terminowości i prawidłowości wykonywania zleceń oraz obciążenia pracą poszczególnych zespołów w celu wyrównania dysproporcji w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi zespołami.

Zapewnieniu wysokiego poziomu opiniowania oraz sprawnej realizacji zleceń ma służyć właśnie, wyżej powołane, zarządzenie *w sprawie ustalenia standardów metodologii opiniowania w opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów.*

Standardy metodologii opiniowania, stanowiące załącznik do wymienionego wyżej zarządzenia, mają na celu dbałość o osoby objęte badaniem, jak również specjalistów prowadzących diagnozę. Standardy zawierają zasady postępowania kierownika oraz specjalistów zespołu, określają procedurę badania i metodologię opiniowania. Podkreślona została w nich waga prawidłowej realizacji zleceń, w szczególności konieczność ochrony małoletnich i nieletnich oraz zgodność zastosowanych technik badawczych z aktualną wiedzą z zakresu psychologii, pedagogiki i nauk medycznych. Powyższe zasady przekładają się na jakość diagnozy, a w dalszym etapie przygotowania opinii, która powinna być sporządzona zgodnie ze *standardami*, eliminuje konieczność powtórnego badania małoletnich, a jednocześnie wpływa na sprawność postępowania.

Odnosząc się do kwestii podniesionej w punkcie nr 4 interpelacji, dotyczącej prowadzonych prac legislacyjnych zmierzających do dookreślenia pozycji zespołów w systemie polskiego sądownictwa pragnę zauważyć, że wynikają one z przytoczonych powyżej regulacji prawnych. Wskazane regulacje systematyzują uprzednią praktykę sądów zasięgania opinii rodzinnych ośrodków diagnostyczno - konsultacyjnych w sprawach

rodziny i opiekuńczych, czyniąc ją - po dokonanych przekształceniach ośrodków w opiniodawcze zespoły sądowych specjalistów - jednoznacznie unormowaną.

W zakresie pytania nr 5 interpelacji, dotyczącej wykorzystania specjalistów opiniodawczych zespołów sądowych specjalistów w postępowaniu dotyczącym egzekwowania kontaktów pomiędzy rodzicami a dziećmi lub nadzorowania tych kontaktów, należy podkreślić, że obecne przepisy u.o.z.s.s. nie przewidują takiej możliwości. Głównym zadaniem zespołów jest opiniowanie na potrzeby sądu lub prokuratury i sprawne realizowanie procesu badawczo - opiniującego. Nadzorowanie kontaktów rodziców z dziećmi może być zlecane biegłym sądowym o specjalności psycholog, czy pedagog oraz kuratorom sądowym, co ma miejsce w praktyce sądowej.

Problematyka wykonywania kontaktów z dzieckiem wynikających z orzeczenia sądu albo z ugody zawartej przed sądem, w przypadku występowania naruszeń ustaleń w tym zakresie, uregulowana jest w przepisach ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. *Kodeks postępowania cywilnego* (t. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1460, ze zm.) - w art. 598¹⁵ - 598²², przy czym doskonalenie aktualnych rozwiązań w kierunku zapewnienia skutecznej realizacji kontaktów rodziców z dzieckiem pozostaje w stałym zainteresowaniu Ministerstwa Sprawiedliwości wobec istniejących potrzeb i oczekiwań społecznych w tym obszarze. Wskazać w tym miejscu należy, iż pozostają w toku prace analityczne ukierunkowane na zaproponowanie optymalnych rozwiązań prawnych co do przedmiotowych kwestii.

Podsekretarz Stanu Anna Dalkowska

Z poważaniem

/podpisano elektronicznie/